

de anlaşılması gerektiğini belirtir (*A'lamü'n-nübelâ*, X, 360). İbn Mâcişûn'un çok iyi rüya tabiri yaptığı, sünnete uyma titizliği yanında müsikime aşırı derecede düşkün olduğu ve muhtemelen bu sebepten dolayı sahîhlerde kendisinden hadis tahrîc edilmediği kaydedilmektedir (Kâdî İyâz, I, 365).

Kur'an'ın mahlûk olmadığını savunan İbnü'l-Mâcişûn'un bu konuda, ayrıca iman ve kader hususunda risâleler yazdığı, rivayetlerini ve fikhî görüşlerini topladığı birer kitabı bulunduğu kaynaklarda belirtilmekte, görüşlerinin çok yaygın olduğu Kayrevan muhitinde fıkha dair eserinin ilk defa Sahnûn'un talebesi Hammâd b. Yahyâ es-Sicilmâsî ve ayrıca Abdullah b. Muhammed el-Utemî et-Tûnisî tarafından rivayet edildiği söylenmektedir. Abdullah b. Abdülhakem, İbn Habîb es-Sülemî, Muhammed b. Ahmed el-Utbî, İbn Sahnûn gibi Mâlikî fikhını ilk derleyen âlimlerle onlardan sonra gelen İbn Ebû Zeyd el-Kayrevânî ve İbnü'l-Cellâb gibi şahsiyetler eserlerinde İbnü'l-Mâcişûn'un rivayetlerini zikretmiş, bilhassa İbn Habîb'in Medine ulemâsına ait fikir ayrılıklarına geniş yer veren *el-Vâzîha* adlı eserinde İmam Mâlik'in görüşleri yanında İbnü'l-Mâcişûn'un görüşlerine de önem atfedilmiştir. İbn Rüşd el-Cedd'in Mâlikî literatürünün en hacimli eserlerinden olan *el-Beyân ve't-ta'şîl*'i ile Venşerîsî'nin *el-Mi'yârü'l-mu'rib*'inde de İbnü'l-Mâcişûn'a sıkça atıfta bulunulmuştur (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 442; Buhârî, *et-Târîhu's-şagîr*, Beyrut 1406/1986, I, 259; II, 329; a.mlf., *et-Târîhu'l-kebir*, Beyrut 1407/1986, V, 424; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-târîh*, I, 363; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 358; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, VIII, 389; İbn Abdülber, *el-İntikâ*, Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübü'l-ilmiyye), s. 57-58; Şirâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, s. 148, 153, 154, 162, 164; Kâdî İyâz, *Tertibü'l-medârik*, I, 360-365; İbn Hallikân, *Vefeyât*, III, 166-167; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XVIII, 358-362; Zehebî, *el-Kâşif* (Lecne), II, 186; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl* (nşr. Ali M. Muavaz v.dğr.), Beyrut 1416/1995, IV, 403-404; a.mlf., *A'lamü'n-nübelâ*, X, 359-360; Safedî, *Nektü'l-himyan* (nşr. Ahmed Zekî Bek), Kahire 1329/1911, I, 197; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcû'l-müzheb*, Kahire 1351, s. 153-154; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, VII, 292; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, XII, 276; Venşerîsî, *el-Mi'yârü'l-mu'rib*, Beyrut 1403/1983, XIII, 355-356 (İndeks); Mahlûf, *Şeceretü'n-nür*, I, 56; M. Muranyî, *Dirâsât fi meşâdiri'l-fikhi'l-Mâlikî* (Trc. Ömer Sâbir Abdülcelîl v.dğr.), Beyrut 1409/1988, s. 29, 54, 59-60, 63, 127, 157, 165, 181-185; Abdülfettâh Muhammed el-Hulv, *Fehârisü'l-Beyân ve't-ta'şîl*, Beyrut 1411/1991, I, 274-276.

H. MEHMET GÜNAY

İBNÜ'L-MÂRİSTÂNİYYE

(ابن المارستانية)

Ebû Bekr Fahrüddîn Ubeydullah
b. Ali b. Nasr el-Bağdâdî et-Teymî
(ö. 599/1203)

Hanbelî fakihî.

541 (1146) yılında muhtemelen Bağdat'ta doğdu. Anne ve babası Bağdat'ta bir hastahane (mâristân) hastalara bakıcıları için İbnü'l-Mâristâniyye diye tanındı. Ebû'l-Muzaffer İbnü's-Şibî, Ebû'l-Muzaffer İbn Hübeyre, Ebû'l-Muzaffer İbnü'l-Battî, Yahyâ b. Sâbit b. Bûndâr, Şühde el-Kâtibe, Ebû'l-Hasan Abdülhak b. Abdülhâlik ve Ebû'l-Feth İbn Sâtîl'den hadis okudu. Erbil, Musul ve diğer bazı şehirlere giderek öğrenimini sürdürdü. Dinî ilimler yanında özellikle çocukluğundan beri ilgi duyduğu tıp, fizik, astronomi, felsefe ve mantık gibi ilimleri de okudu.

İbnü'l-Mâristâniyye, aynı zamanda bir Hanbelî âlimi olan Vezir İbn Yûnus ile kurduğu dostluk sayesinde adı geçen vezirin aralıklı olarak görevli bulunduğu 583-590 (1187-1194) yılları arasında Bağdat'ın nüfuzlu kişileri arasında yer aldı ve bu arada Bimâristân-ı Adudî vakıflarına nâzir tayin edildi. Bağdat'ta "dârü'lilim" adında bir ev inşa ederek buraya taşıdığı kitaplarını ilim adamlarının hizmetine vakfetti. Ancak İbn Yûnus'un 590 (1194) yılında azledilip yerine Şîf İbnü'l-Kassâb'ın vezir tayin edilmesinden sonra sorguya çekilerek kütüphanesine el konuldu ve hastahane bir süre gözetim altında tutuldu. Serbest kaldıktan sonra anne ve babasından tevarüs ettiği tecrübeler ışığında tıp ilmiyle bilfiil meşgul olmaya ve hastaları tedavi etmeye başladı, bu sayede yeniden şöhrete kavuştu. 599 yılı Safer ayında (Kasım 1202) Tiflis Emîri Ebû Bekir b. İldeniz'e elçi olarak gönderilen İbnü'l-Mâristâniyye, Tiflis'ten Bağdat'a dönüşü sırasında Nahcivan'da Çorakbent mevkiinde 1 Zilhicce 599 (11 Ağustos 1203) tarihinde vefat etti ve buraya defnedildi.

Hadis âlimleri, Hz. Ebû Bekir'in soyundan geldiğini söyleyerek Ebû Bekir künyesini kullandığı, bizzat görüşmediği kimselerden hadis dinlediğini ileri sürdüğü ve çeşitli isnatlar uydurduğu gerekçesiyle İbnü'l-Mâristâniyye'yi eleştirmişlerdir. Bilhassa çağdaşlarından İbnü'n-Neccâr el-Bağdâdî kendisini ağır bir şekilde tenkit

etmiş, Zehebî ise onu açıkça yalancı olarak nitelmiştir. Ancak İbn Receb, İbnü'l-Mâristâniyye hakkında daha mutedil bir dil kullanır ve İbnü'n-Neccâr'ın mübalağa ettiğini söyler.

Kaynaklarda güzel yazı yazan, edip, şair ve hatip bir kimse olduğu belirtilen İbnü'l-Mâristâniyye'nin Bağdat tarihiyle ilgili olarak *Dîvânü'l-İslâm fi târihi Dârî's-selâm* adıyla bir eser yazdığı kaydedilir. 360 bölümden meydana geldiği söylenen bu eser, Hatîb el-Bağdâdî'nin *Târîhu Bağdâd*'ının zeyli niteliğinde olup (*Keşfü'z-zunûn*, I, 288) müellifin ölümü üzerine yarım kalmıştır. Sibt İbnü'l-Cevzî'nin bazı nakillerde bulunduğu (*Mir'âtü'z-zamân*, VIII/1, s. 59) bu kitaptan başka İbnü'l-Mâristâniyye'nin *Siretü'l-Vezîr İbn Hübeyre* adlı diğer bir eserinden de Ebû Şâme el-Makdisî alıntılar yapmıştır (*er-Ravzateyn*, II, 200, 203).

BİBLİYOGRAFYA :

Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 124; İbnü'd-Dübeysî, *Zeylü Târîhi Bağdâd* (Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XV-XVIII içinde), II, 231; İbnü'n-Neccâr el-Bağdâdî, *Zeylü Târîhi Bağdâd* (nşr. Kayser Ebû Ferah, Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XVII içinde), s. 95-99; Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân*, VIII/1, s. 59; Münzirî, *et-Tekmile*, I, 469-470; Ebû Şâme, *ez-Zeyl 'ale'r-Ravzateyn*, s. 34; a.mlf., *er-Ravzateyn* (nşr. İbrâhim ez-Zeybek), Beyrut 1418/1997, II, 200, 203; İbn Ebû Usaybia, *Üyûnü'l-enbâ* (nşr. August Müller), Frankfurt 1416/1995, I, 304; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, XXI, 397-398; İbn Receb, *ez-Zeyl 'alâ Tabakâti'l-Hanâbile*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), I, 442-446; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, IV, 108-109; Burhâneddin İbn Müflih, *el-Makşadü'l-erşed* (nşr. Abdurrahman b. Süleyman el-Useymin), Riyad 1410/1990, II, 71-72; Ebû'l-Yûmn el-Uleymî, *el-Menhecû'l-ahmed* (nşr. Abdülkâdir el-Arnaût v.dğr.), Beyrut 1997, IV, 49-51; *Keşfü'z-zunûn*, I, 288; G. Makdisî, *İbn 'Aqîl et la résurgence de l'Islam traditionaliste au XIe siècle*, Damascus 1963, s. 35-36; Lutz Richter-Bernburg, "İbn al-Mâristâniya: The Career of a Hanbalite Intellectual in Sixth / Twelfth Century Baghdad", *JAOS*, CII (1982), s. 265-283; Ferhat Koca, "Hanbelî Mezhebi", *DİA*, XV, 529.

FERHAT KOCA

İBNÜ'L-MECDÎ

(ابن المجدى)

Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed
b. Receb b. Tîbûgâ
(ö. 850/1447)

Astronomi âlimi.

767'de (1365) Kahire'de doğdu. Dedesinin taşıdığı Tîbûgâ (Tayboğa) adından Türk asıllı olduğu anlaşılmaktadır; İbnü'l-Mecdî künyesini de dedesinin Mecdî la-